

Geef asociale leerling verantwoordelijkheid

Verhalen over jongeren die politieagenten belagen, buschauffeurs uitschelden of brandweerlieden met stenen bekogelen staan bijna wekelijks in de krant. Ook docenten zijn steeds vaker het slachtoffer van scheldpartijen, bedreigingen en geweld. Met een aantal praktische tips kunnen zij het gedrag van asociale en agressieve leerlingen aanpakken.

Leerlingen met gedragsproblemen reageren vaak agressief en asociaal. Hoewel dit gedrag bij alle leerlingen in de puberteit wel eens kan voorkomen, kan van gedragsproblemen gesproken worden wanneer leerlingen dit opvallend vaak doen.

hebben moeite om zich in een ander in te leven. Het is voor hen daarom lastig om het gedrag van anderen juist te interpreteren. Zij voelen zich snel aangevallen en schrijven vaak negatieve bedoelingen toe aan de handelingen van anderen. Wanneer een leerling bijvoorbeeld van het lokaal Nederlands door een drukke gang naar het technieklokaal loopt en een ander botst tegen hem aan, zal hij direct denken dat de ander dit met opzet deed en hem pijn wilde doen. Het is voor deze leerling dan lastig om te bedenken dat de ander per ongeluk tegen hem aan liep en dat zo iets nu eenmaal kan gebeuren in een drukke gang. Omdat deze leerling echter denkt dat de ander met opzet tegen hem botste, geeft hij een duw terug. Het is het eerste dat in hem opkomt.

Doordat leerlingen met gedragsproblemen gewend zijn om op een negatieve manier te reageren, doen zij dat in nieuwe situaties automatisch weer. Op elk moment overwegen mensen onbewust een aantal reacties en kiezen zij er snel één uit. Manieren waarop iemand al vaker heeft gereageerd liggen meer voor de hand en worden daarom vaker gekozen. Bij leerlingen met gedragsproblemen zijn dit dus agressieve en asociale reacties, zoals iemand duwen of slaan, schelden of een brutaal antwoord geven. Het kost moeite om dit patroon van negatief gedrag te doorbreken.

‘Leerlingen met gedragsproblemen zitten vast in het patroon van hun gedrag’

Leerlingen met *structureel* probleemgedrag gaan vaak voortijdig zonder diploma van school. Ze hebben een speciale aanpak nodig om ook van het onderwijs te kunnen profiteren. De adviezen die in dit artikel gegeven worden, zijn in principe toe te passen voor alle leerlingen. Voor leerlingen met gedragsproblemen zijn ze echter zó belangrijk, dat ze gezien zouden kunnen worden als voorwaarden voor een kans op een succesvolle schoolloopbaan.

Inzicht en begrip

Leerlingen met ernstige gedragsproblemen

Duidelijkheid

Voor leerlingen met gedragsproblemen laten eenduidige regels zien waar de grenzen liggen. Daarbij moet duidelijk zijn welk gedrag van de leerlingen wordt verwacht en niet alleen welk gedrag niet gewenst is. Bovendien is het van belang dat iedereen dezelfde regels hanteert en zich er ook daadwerkelijk aan houdt. In de praktijk komt het echter nogal eens voor dat niet alle docenten de regels even nauw nemen. Sommige docenten hebben zelfs eigen regels die alleen in hun lokaal gelden.

Dit kan verwarrend werken, zeker voor leerlingen met gedragsproblemen. Ga dus consequent om met de regels. Ook de gevolgen van regelvertredend gedrag moeten duidelijk zijn.

Ook bij conflicten hebben leerlingen met gedragsproblemen een grote behoefte aan duidelijkheid. Tijdens een conflict moet zo'n leerling direct uit de situatie gehaald worden, zodat deze niet kan escaleren. Daardoor krijgt hij de kans om rustig te worden en helder na te denken. Vervolgens kan een docent het voorval met hem nabespreken. Laat dan eerst de leerling zelf zijn



Tips voor in de klas

- Stel duidelijke regels waar iedereen (leerlingen én docenten) zich consequent aan houdt.
- Formuleer de regels positief ('rustig lopen in de gang' in plaats van 'niet rennen in de gang').
- Laat consequenties altijd direct op het gedrag volgen.
- Beloon goed gedrag direct, bijvoorbeeld door een compliment, dan is het effect het grootst.
- Laat ongewenst gedrag direct door straf volgen.
- Bespreek ongewenst gedrag en conflicten achteraf na.
- Negeer ongewenst gedrag niet.
- Bespreek samen met een leerling na wat er fout ging en benoem welke reactie beter zou zijn geweest.
- Belicht hierbij de situatie vanuit de verschillende betrokken partijen.
- Zorg dat een leerling aansluiting met de lesstof houdt.
- Los problemen op in de klas, zodat hij de les kan blijven volgen.
- Houd rekening met de behoefte aan verantwoordelijkheid van een leerling.
- Betrek hem zelf bij het bedenken van een aanpak: bespreek wat voor hem werkt en wat hij fijn vindt.
- Spreek samen af waarmee zijn gedrag beloond en gestraft kan worden.




beleving van de situatie vertellen. Daarna kan een docent samen met de leerling nagaan op welk moment het fout ging. Omdat deze leerling zelf moeite heeft om zich in anderen in te leven, moet een docent de situatie vanuit de andere betrokken partijen belichten. Bovendien is het belangrijk dat een docent alternatieve, positieve manieren bespreekt; zo had de leerling ook kunnen reageren.

Houd leerlingen in de les

Wanneer leerlingen regels overtreden of agressief en asociaal zijn in de klas, worden zij vaak uit de les gestuurd om zich bijvoorbeeld bij de conrector te melden. Ze missen dan de lesstof terwijl ze vaak toch al niet erg gemotiveerd zijn voor het leren op school. Wanneer zij tijdens een les merken dat zij de lesstof niet meer begrijpen, zal de motivatie om tijdens de les op te letten nog kleiner worden. Het effect hiervan is dat zij nog meer ongewenst gedrag gaan vertonen om hun tijd te vullen en onder hun werk uit te komen. Wanneer zij uit de les gestuurd worden, zien zij dit als een beloning. Houd daarom deze leerlingen zoveel mogelijk in de les. Problemen in de klas over het gedrag van een leerling moeten zoveel mogelijk in de klas worden opgelost. Wanneer dit niet lukt en hij toch de klas uit moet, laat hem dan de inhoud van de les op een ander moment inhalen.

Behoeft aan verantwoordelijkheid

Leerlingen willen wel steeds meer verantwoordelijkheid, maar wanneer een leerling gedragsproblemen laat zien, vraagt dit vaak een grotere controle van ouders en school. Bij leerlingen met gedragsproblemen is men vanzelfsprekend geneigd om de teugels strak te houden. Dit is zeker nodig, maar het is ook belangrijk om rekening te houden met de steeds groter wordende behoefte aan verantwoordelijkheid. Dit kan een docent doen door met een leerling zelf te bespreken hoe hij behandeld wil worden. Vraag hem wat voor hem werkt om hem op school te houden en zijn schoolwerk te laten maken. Wanneer een leerling zelf het idee heeft dat hij medeverantwoordelijk is voor de manier waarop hij wordt behandeld, en zijn gedrag wordt aangepakt, zal hij ook gemotiveerder zijn voor een gedragsverandering. Een goed contact tussen school en ouders en regelmatig overleg is hierbij van groot belang. 

Informatie: Tamara Wally, onderwijs- en ontwikkelingspsycholoog,
t.wally@cedgroep.nl, T (010) 407 15 99.

De map *Wijzer Onderwijs: Aandachtstekort- en Gedragsstoornissen VO*
met onder andere praktische tips is te bestellen via
www.wijzeronderwijs.nl.

Column



Wim Bos

“Die klas is zo lastig, ik kom gewoon niet aan leuke dingen toe!”

“Ja Wim, ik zou graag een leuke werkvorm gebruiken, maar die klas is zo onrustig, dat lukt gewoon niet.”

De leerkracht doet z'n best om niet wanhopig te klinken. Collega's vallen hem bij. Ze geven aan diezelfde klas ook als onrustig, lastig of druk te ervaren. Iedereen is al op zijn eigen manier bezig om tot verbetering van het klimaat te komen. Helaas tot nu toe met weinig succes. Voor mij is dat vaak het sein om een en ander eens constructief op een rij te zetten. Om te beginnen met de vraag: wie is in dit geval “de klas”? Wie zijn de formele en informele leiders in de klas? En hebben leerkrachten al aan de klas zelf gevraagd hoe zij het klimaat ervaren? Wat zeggen ze dan?

Opvallend genoeg is dit vaak de eerste keer is dat er *constructief met meer dan twee collega's tegelijk* over een ‘moeilijke klas’ wordt gesproken. Dat is jammer en komt misschien doordat leerkrachten vaak onvoldoende beseffen dat het een ondoenlijke zaak is om in je ‘uppie’ het pedagogisch klimaat van een klas om te buigen. Dat is net zoals in je eentje een voetbalelftal proberen te zijn. Wees niet te bevreesd om uit te spreken dat je met een bepaalde klas moeite hebt. Zoek uit of er meer collega's zijn, die met dit probleem kampen en ga samen in gesprek, liefst op een gestructureerde manier. Laat de mentor, die uiteindelijk voor de belangen van zijn leerlingen op komt, het voortouw nemen.

Lees je mijn columns wat vaker, dat weet je dat ik er voor kies om (ook) bewust de positieve aspecten van leerlingen te benoemen. Dat verhaal is niet anders voor gesprekken over klassen. Meestal blijkt al snel dat in die vervelende klas veel leerlingen zitten die best wel willen, die gemotiveerd zijn, die leuk zijn en heel vaak is zelfs de conclusie: “Ja, eigenlijk is het best een leuke klas, maar” Nou, dan is er al veel gewonnen.

Mijn tips voor “lastige klassen”:

- Los dergelijke problemen niet alleen op, doe het als collega's samen.
- Neem als mentor het voortouw, het is jouw klas, waar jij een speciale verantwoordelijkheid voor hebt.
- Doe het gestructureerd bijvoorbeeld met de intervisie-incident-methode (Artikel mei 2009 p. 42-43, red.) en kom zo tot een gezamenlijke oplossingsgerichte aanpak.
- Bespreek het met de klas, maak ze mede verantwoordelijk voor jullie acties.

Succes.

wimbos@linqueconsult.nl